

Friluftsliv i lys av noen perspektiver hos Jean-Paul Sartre

Stipendiat Bjørn Tordsson

I programmet står at jeg skal tale om *friluftsliv, modernitet og identitet*. Men Hans Kolstad skrev i sin invitasjon, at en bør konsentrere seg om filosofiske perspektiver. Da går det ikke an å komme drassende med generelle sosiologiske betraktninger, tenkte jeg, og foreslo i stedet følgende tittel: *Å bekrefte friheten. Friluftsliv i lys av noen perspektiver hos Jean-Paul Sartre*. Dette er mitt tema, men fortsatt dreier det seg om modernitet, identitet og friluftsliv.

Litt overraskende kan det synes, at Jean-Paul Sartre skulle ha sagt noe av relevans for naturmøte gjennom friluftsliv.

Skal vi tro hans biografer, var Sartre i sin jordiske inkarnasjon en typisk urbanist uten sans for det naturskjønne. Det byr ingen vanskeligheter å forestille seg Sartre sitte på en røykfyllt parisercafé, ventende på en Pierre, som aldri kommer, men gjennom sitt fravær bekrefter den moderne tilværelsens intethet. Vanskelig inntil det komiske blir det derimot, hvis en for sitt indre øye prøver å visualisere en Sartre som på ski setter utfor franske alper – selv om han faktisk gjorde og likte dette.

Hva skulle Sartres filosofi si om friluftsliv? Som ung student fikk jeg vite at Sartre var en av disse kontinentaleuropeere, som hadde misforstått vår egen skandinaviske Søren Kierkegaard. Vi oppfattet Sartres tenking som et pretensiøst men i prinsippet ubegripelig forsøk på å knytte filosofiske kommentarer til psykopatologiske grensetilstander. Vi lærte at Sartres ærend var å lage finbeskrivelser av menneskelige sinnsstemninger, kritiske situasjoner, angst, lidelse, ansvar, skyld og død. Alt dette ble forsøkt forklart med ”etterkrigstidens intellektuelle klima” og det ”moderne menneskets opplevelse av hjemløshet”, når ingen etiske holdepunkter utenfor mennesket selv finnes. Den frihet han talte så meget om fremsto som knyttet til angst og fortvilelse snarere enn glede og åpne muligheter. Hva skulle dette ha å gjøre med den rike og meningsfulle verden vi opplever i friluftslivet?

Fremfor alt kan Sartres filosofi synes å ha gått ut på dato. Dagens kultur- og samfunnsforskning bygger snarere på Sartres antagonist Michel Foucault, som lærer oss at vi langt fra er frie. I følge Foucault er ikke bare våre ytre forutsetninger, men fremfor alt vår indre verden, dannet av sosiale konstruksjoner, klemt av den allesteds nærværende maktens usynlige skrustikker, målbundet til diskursens begrensninger. Finnes friheten er den å søke i den desillusjonerte innsikten, at vi på tusen måter er preget av en sosialt skapt virkelighet, som vi aldri helt kan befri oss fra. Riste i våre jern kan vi, for å bli klar over hvor de binder oss, men aldri sprengne lenkene.

Det finnes verdifull forskning om friluftsliv som nettopp avdekker sentrale kulturelle for-gitt-tatt-heter og sosiale konstruksjoner i friluftslivet, skjønt ut fra helt andre perspektiver enn hos Foucault. Tenking og forskning om norsk friluftsliv har skapt myter om at nordmennene, i motsetning til andre folkeslag, har frelst seg fra det moderne samfunnets grunnleggende tvang til frihet: at den enkelte selv må forme sitt liv gjennom stadige valg.

I friluftslivet har man ment å finne en slags grunnleggende norsk kulturell egenart av vedvarende og konstante holdninger, fortolkningsmåter og verdier. En har hevdet at denne dypere norske kulturelle egenart siger opp til den kulturelle overflaten i det moderne

samfunnets sprekker og lakuner – helgene, fritiden, feriene – og manifesterer seg som friluftsliv. En har prøvd å forklare denne egenarten med forhold i norsk samfunn og kultur: bondedemokratiet og bygdenes relative autonomi; en spesiell norsk, handlingsrettet og radikalt orientert variant av romantikken; en nasjonal identitetsdannelse rundt århundreskiftet; en opposisjonell elite med basis i bygdesamfunnene etc. Slik er det i Norge, hevdes det, blitt dannet felles kulturelle mønstre, som i vår tid blir reproduisert gjennom friluftsliv, og som former den enkeltes indre verden og spontane livsorientering.

Men hvis slike perspektiver blir absoluttert, da blir friluftslivet usynliggjort på den måte, at det blir absorbert av sin egen kontekst. Det er her at vi bruker Sartres begreper til å søke etter meningsdimensjoner, som *ikke* kan forstås med henvisninger til sosiale konstruksjoner, men er å søke i handlingene i seg selv, i selve friluftslivets praksis.

Det finnes nemlig et paradoks i den gryende fagligheten innen friluftsliv. Når en angir hva *friluftsliv er*, henviser en til mønstre av *praksis*: folk går fotturer, skiturer og så bortetter. Når en skal angi *hvorfor* friluftsliv er meningsfullt for den enkelte, henviser en til disse sosiokulturelt dannede konglomerater av holdninger, kategorier og fortolkningsmåter, som friluftslivsutøveren sies å gjenskape gjennom sitt friluftsliv: naturbegreper, forestillinger om det gode liv, estetiske kategorier, såkalt refleksive identitetskonstruksjoner etc.

Dermed gjenstår å gjøre rede for *relasjonen* mellom disse nokså spesielle mønstre av praksis innenfor friluftsliv, og disse sosiokulturelle meningsopplevelser og meningskonstruksjoner. Her er det en tom flekk i selveste midten av friluftslivsforskningen.

Risikoen er at friluftsliv blir forstått som et nøytralt substrat, hvor det *som også ellers* gjør seg gjeldende i samfunn og kultur uhindret kan manifestere seg. Da overser vi den egenart og meningsskaping som ligger nettopp i de mønstre av praksis, som møte med naturen utgjør. Heller ikke forstår vi *hva det er med friluftslivet*, som gjør *det egnet til* å levendegjøre de sosiokulturelle tematikker, som det moderne mennesket er tvunget til å håndtere: valgets og handlingens nødvendighet i en verden, hvor konsekvensene av valg og handling aldri fullt ut lar seg forutsi, annet enn at de bestemmer hvem vi blir.

Videre fremstår naturmøte altfor lett som et livsområde, hvor den enkelte *reproduserer* allerede ferdige stereotypier og konstruksjoner, fortolkningsmønstre og kategoriseringer. Derigjennom overser vi elementene av *aktiv* meningsskaping i og gjennom møtet med en natur, som gir den enkelte en *åpen* tiltale og som utgjør en et rom for å velge handlinger, som bekrefter det *personlig* meningsfulle. Vi bidrar til et menneskesyn som beskriver oss som samfunnsprodukter, og som derutover har altfor lite å si om frihet, ansvar og integritet.

*

Det finnes en meningsskaping nedfelt i selve den *måte*, som vi møter verden på. Skal vi forstå et fenomen som friluftsliv, må vi også se på de meningspotensialer som er knyttet til praksisen i seg selv. Jeg søker ikke dermed en uforanderlig essens, men kanskje en slags *eksistens*. Jeg stiller spørsmål av typen *Hva gjør den ene eller andre formen for friluftsliv med oss? Hvilke iboende budskap rommer forskjellige former? Legger ulike greiner av friluftslivet an til bestemte måter for å sanse, oppleve, handle og erfare?*

Vi kan bruke Sartres begreper for en epoché – å sette en parentes rundt det vi veit eller tror oss å vite om friluftslivets relasjoner til sin sosiokulturelle kontekst – for å spørre oss hvordan *livsverden* ter seg, når vi lever friluftsliv.

Husserls begrep *livsverden* er som kjent blitt fortolket i forskjellige retninger. Hos Husserl, liksom hos Merleau-Ponty og Sartre, søker begrepet å fange den erfaringsstrøm som former vår bevissthet, så å si *før* vi reflekterer over denne: navngir enkeltheter og fenomener, kategoriserer og typifiserer. Livsverden, eller som Sartre foretrekker å si *den umiddelbare verden*, er tilværelsen slik den fremstår for den enkelte, og kan bare rent analytisk kløyves i en objekt/subjekt-relasjon.¹ Livsverden-begrepet hjelper oss å sette fokus på *hvordan tilværelsen ter seg, når vi lever friluftsliv*. Vi får hjelp til å skue etter *egenartene i friluftslivets måte for å strukturere verden*.

Går det an å si noe *generelt* her? Ikke alle former for utfoldelse i natur hører med under friluftslivsbegrepet; den som ferdes med motorcross-sykkel gjennom skogen driver neppe med friluftsliv. Kjennetegnende for friluftsliv er at vi innretter oss slik, at vi kan møte livsverden på bestemte måter: vi ferdes i all hovedsak med egen kraft, vi velger enkelt utstyr, vi lever enkelt og streber etter nærkontakt med ”elementene”. Med andre ord: vi *eksponerer* oss for naturen, ”utsetter” oss for den, lar den virke på vår kropp med alle dens sanser. Vi søker opp situasjoner hvor vi kan, eller må, *handle*. Vi lar naturen *stille krav* til oss, som påvirker oss helhetlig og integrert: kroppslig, intellektuelt og følelsesmessig.

Når vi handler – generelt formulert – for å oppnå noe, skaper vi med Sartres ord et *prosjekt*. Vi benytter *situasjonens* muligheter for å overskride situasjonens begrensninger. Våre prosjekter ordner på denne måte *hvordan* vi forholder oss til vår livsverden, og *ulike* prosjekter *ordner livsverden forskjellig*: verdens kvaliteter og egenskaper *fremtrer gjennom* våre prosjekter. Eller med Sartres egne ord: ”I det vi kaller den umiddelbare verden, som er gitt for vår ureflekterte bevissthet, dukker vi ikke derfor *først* opp for *dernest* å bli kastet inn i forskjellige foretagender. Men vår verden er umiddelbart ’i situasjon’, det vil si den *dukker opp* gjennom disse foretagender og erkjenner seg først i den grad den gjenspeiler seg i dem. Vi oppdager altså oss selv i en verden befolket av krav, i prosjekter ’som er i ferd med å bli realisert’.”ⁱⁱ

Handlingene, prosjektene, ”avdekker” bestemte sider ved situasjonen. Dette er en merkelig verden, kanskje, men rik på kvaliteter og mening: Går vi på ski er det *vi* som gjennom vårt prosjekt fralokker snøens dens kvaliteter: dens snøighet og snodighet, gli og feste, hardhet og mykhet, glatthet og motstand. Det er gjennom *at* vi forholder oss til verden, og *måten* som vi forholder oss på, at verden viser seg.

Det fenomenologiske perspektivet skjerper vårt blikk for at hver situasjon kommuniserer sitt eget (uartikulerte) budskap, den *heller* i bestemte retninger, og hvert *prosjekt* utgjør sin egen måte for å fortolke og svare på denne tiltale. Vi kan derfor neppe si særlig mye *generelt* om livsverden i friluftslivet. La oss prøve begrepene på noen friluftslivsformer:

Et elvestryk kan for den uinnvidde synes å være et uforutsigbart kaos av bølger, brus, strømmer og krefter. Elvepadleren må lære seg å forstå elven som *elvenakke*, *motbølger*, *valser*, *bakevjer*, *strømskiller*. En ferdes gjennom *frem-* og *bakferging*, gjennom å *svinge* inn og ut av bakevjer, å *tverse* mellom ulike *far*. En bruker en rekke padletak som *bend*, *drag*, *krysstak*, *sveip* etc.

Prosjektet elvepadling dreier seg om å *skjelne* et mønster i kaos, og å *fortolke* elven på måter, som knytter det en sanser og skjønner til *handling*. Vi tyder elvas ordløse tiltale, og lever ut vår forståelse i handlinger, som påkaller en bestemt *væremåte*, som i sin tur kan utvikle bestemte evner hos oss.

Går denne *elvepadlingens væremåte* å beskrive? Vi kan prøve – selv om beskrivelsene trolig gir mening kun for den, som kjenner igjen egne erfaringer: Elvepadling påkaller en årvåken og konsentrert, men samtidig avslappet *oppmerksomhet*; et spesielt slags *sanselig følsomhet* for elvas egenart og rytme, og en *kroppslig innlevd forståelse* for elvas måte å bevege seg; en evne til å samtidig *se og forstå* konsekvenser og sammenhenger i tidsløpet; en evne til å *knytte sansing* direkte til umiddelbar og spontan *handling* utfra en ”internalisert” repertoar av *kroppslige ferdigheter og handlingsmønstre*; et *fokus* ikke bare på hvordan elva *er*, eller hva en selv *gjør*, men på disse to aspektene samtidig; på hva som *skjer*.

Prosjektet å padle i elva *gjør dermed noe med elven*: får visse aspekter av den til å fremtre – det som er relevant for dette å padle – og andre å utgjøre bakgrunn. Prosjektet får elva til å fremstå *som* krevende eller lett, truende eller inviterende, alvorlig eller leikende – avhengig av vårt valg av prosjekt: skal vi padle her eller der, slik eller slik, eller kanskje bære forbi? – og de aspekter av *situasjonen*, som relaterer seg til våre forutsetninger: har jeg rett forstått elvas væremåte og mine egne forutsetninger?

Prosjektet elvepadling *gjør altså også noe med oss*: det fremviser våre evner, følelser og holdninger, vår forståelse, våre sanselige og kroppslige ferdigheter. Gjennom å padle i elva får vi en tilbakemelding på hvordan vi forstår elva, og oss selv i forhold til den. Vi setter vår forståelse *på prøve*; den kan vise seg å være riktig eller uriktig: vi ferdes uten problemer eller blir kanskje nødt til en ufrivillig svømmetur. Slik kan vi sammenholde den ”indre” og ”ytre” verden med hverandre på en måte som gir innsikt: vi lærer om elva og lærer om oss selv. Innenfra kan dette erfares slik: *elva forteller oss hvem vi er*.

Prosjektet og situasjonen henviser på denne måten til hverandre. Prosjektet utgjør en måte for å fortolke og tydeliggjøre situasjonen: avdekke noen av dens aspekter, klargjøre noen av dens muligheter og unngå noen av dens begrensninger. Omvendt former situasjonen prosjektet. Samme handling eller adferd – som for eksempel å vandre i fjellet – kan erfares svært forskjellig, avhengig av situasjonens egenart. Mange har for eksempel opplevd den markante forskjellen mellom selv å velge vei i fjellet, og å følge en merket løype.

Når en selv velger vei må en stadig skjelne, vurdere, fortolke, foreta valg: det er den enkelte gitt å finne en ferdrytme, ta pauser, stanse og se eller gå forbi; like eller mislike det en møter. Vi må derfor sanse, vurdere og leve ut vår fortolkning i kroppslig handling: ta inn over oss landskapet med dets former og kvaliteter, finne dets linjer og muligheter, begrensninger og sammenheng – for siden å sette disse på prøve: Kan jeg komme over elven dernede? Var dette en god måte for å ta seg ned i dalen, over til andre siden, opp på ryggen? Gjennom alt dette *danner* vi et slags mening og sammenheng, som utgjør ”svar” på situasjonens egenart.

Merkaløypa, derimot, forteller oss *hvordan* å se, forstå, velge vei og ferdes. Fortolkningsmulighetene er drastisk redusert, det som befinner seg ved siden av løypa er allerede valgt vekk, forvandlet til omgivelse og passasje. En mye mer snever skala av våre evner og kvaliteter blir tatt i bruk. Vi er nødt til å gjenta et allerede avgitt svar på naturens tiltale. Fra å være engasjert handlende i situasjonens *nå* overgår vi til å strebe etter et mål, som befinner

seg lengre frem i løypa. Vi kommer på etterskudd i forhold til et fokus, som befinner seg i et stadig unnflyende *foran*...

*

Så langt har vi brukt fenomenologiens begreper for skjerpe blikket for egenartene i friluftslivets praksis. Originale er våre innsikter langt fra. Ingen avansert filosofi trengs for å innse at forskjellige former av friluftsliv er forskjellige, at ulike situasjoner og prosjekter *handler om* ulike ting. Det er jo fordi forskjellige former for liv og friluftsliv er ulike, at vi kan *like* den ene bedre enn den andre: de påkaller – og utvikler – forskjellige måter for å være menneske, som vi føler oss mer eller mindre bekvem med.

Det finnes altså mer å si. Hos Sartre hører begrepene situasjon og prosjekt sammen med en lære om hva det er å være et menneske, om menneskets frihet og ansvar, om *autentisk eksistens*. Det fenomenologiske perspektivet blir knyttet til eksistensfilosofien, på en måte som er fjern fra det bilde som har forbistret studiet av Sartre for et par generasjoner svenske filosofistudenter.

Å være menneske er, i følge eksistensialistene, å være-i-verden, å være *kastet ut* i verden: å være nødt til stadig å forholde seg til situasjoner. Mennesket er *dømt til frihet*, til å *velge* hvordan å forholde seg til sin verden, og dermed til å velge seg selv. "*Eksistensen går forut for essensen*" hevder Sartre: "Mennesket eksisterer først, mennesket er først og fremst det som styrter mot en framtid og som er seg bevisst å styrte mot en framtid"ⁱⁱⁱ.

Selv om den opptrer med krav på generell gyldighet er dette en *moderne* filosofi. Den speiler et samfunn hvor etablerte livsmønstre ikke lengre kan gi oss veiledning og derfor er gått i oppløsning. Vi er nødt til å velge, men flykter fra friheten, suggereres til å velge *ikke* å velge og bedrar dermed oss selv.

Å leve autentisk er nettopp å møte situasjonene med oppmerksomhet, ta inn over seg deres egenart, bekrefte friheten til å velge prosjekt og handle i verden. På denne måte kan mennesket glemme seg selv, eller rettere: bekrefte sin frihet til å endre seg, overgi den selvhøgtidlige trang til å ville *være* noe: å la seg fange ved sine tidligere valg, sine vaner og uvaner, sitt selvilde, omgivelsenes krav til konvensjonalitet. I stedet blir mennesket til det *Intet*, som lar *Væren*, verdens egenskaper, komme til syne gjennom ens handlinger. Vi *skaper det allerede skapte*. Derigjennom tar den enkelte også ansvar for seg selv, vedkjenner seg og realiserer sin frihet.

Prosjektet er dermed ikke bare noe mennesket *har*, noe "ytre" og tilfeldig, men også noe hun *er*. Mennesket velger prosjekter, men derigjennom velger prosjektene også mennesket: de former henne, realiserer hennes muligheter og evner, åpner henne for verden, og åpner verden for henne. Slik gir våre prosjekter mulighet for å bearbeide vårt personlige *grunnprosjekt*: valget mellom å være slik som en har vent seg til å være, eller å på ny å åpne seg for situasjonenes muligheter, og benytte seg av friheten til å forandre seg.

Dette er en lære om menneskets vilkår, og hennes fundamentale frihet, som altså pretenderer på en generell og total gyldighet. Friheten er for Sartre nettopp *situert*: frihet *i* en situasjon, ikke frihet *fra* situasjonen. På samme måte som luftmotstanden gjør at fugelen kan flyve, er det situasjonen som gjør friheten mulig. Sartre synes å hevde, at mennesket derfor alltid er fri, fordi hun alltid befinner seg i situasjoner: ikke å vedkjenne seg sin frihet er å narre seg selv.

Men friheten er forbundet med ansvar, og dermed med angst. I angsten gjenkjenner mennesket seg selv, og blir sin frihet og sitt ansvar bevisst.

Her må vi forlate Sartres argumentasjon, fordi en for vårt tema svært viktig intuisjon synes å ta form og krever oppmerksomhet:

Selv om mennesket i denne mening *alltid* er fri, er dette en frihet som åpenbarer seg med forskjellige ansikter. Mennesket er *tvunget til frihet*, mener Sartre – men livsområder kan finnes, hvor friheten kan erfares som det motsatte av tvang, det motsatte av angst.

Kanskje *friluftsliv* kan forstås ut fra den frihetslære, som Sartre utvikler? Jeg er ikke gal nok til å hevde at også Sartre er en av friluftslivets kanskje allerede altfor mange profeter. Men slående er det, at når Sartre i *Væren og Intet* illustrerer sin frihetslære, henter han ofte eksempler som *minner om friluftsliv*: vi ferdes i Alpene på ski med den ”norske metoden” som ifølge Sartre er best for slakke bakker, eller den ”franske metoden”, som er best for bratte bakker, og kan dermed avdekke fjellenes deres slakhet og bratthet. Vi ferdes langs et stup og føler svimmelheten fra muligheten i at vi kaster oss utfor. Vi marsjerer med tung oppakking inntil utmattelsens ytterste grense og spør oss, om også vår frihet har sin grense her- - -

Når Sartre seinere i sitt forfatterskap fordypet seg i den moderne og urbane hverdagstilværelsen er stemningen en helt annen. Menneskets situasjon preges her av *avhengigheten* av de ytre forhold, som er hindrende og ”klebrige”. Mennesket lever i noe *kontingent^v*, *serielt^v*, tilfeldig: et *praktisk-treget handlingsfelt*, resultatet av *stivnete prosjekter*. Friheten her handler om å gå sammen med andre i et kampanfelleskap *mot* denne undertrykkelsen.

Kanskje kan vi forstå friluftsliv som å *reindyrke* tematikken om *situert frihet*, men i situasjoner hvor friheten kan erfares som en befriende og meningsgivende *leik* med tilværelsens kvaliteter? En leik som lar verden komme til syne slik den er, og som derfor er det motsatte av ufølsom og respektløs egosentrisme. Kanskje er friluftsliv et av de livsområder, som gir spesiell anledning til å erfare det Sartre kaller ”*autentisk eksistens*” – det som Sartre selv har så vanskelig for å angi hva innebærer, annet enn gjennom å vise til dens motsats: ikke-autentisk eksistens, selvbedraget, gravalvoret, streben etter å være Gud.

I friluftslivet gjør vi jo intet annet enn å søke opp mer eller mindre krevende situasjoner, hvor en kan, og må, velge prosjekter: padle en kano nedfor en elv, slå leir for natten, la vår vandring finne et bølgende landskaps linjer, finne myren med modne molter. Slik åpenbarer vi hva dette *å leve i verden* innebærer i sin enkleste og mest tydelige form. Gjennom å handle oppdager vi oss selv, i det at vi får verdens kvaliteter til å fremtre: elvas krefter og rytmer, viddas vidde, fjellveggens vertikalitet etc. Og tenk hvilke underbare og ellers fullstendig skjulte egenskaper vi kan fralokke vinden og bølgene, hvis vi kan seile en båt...

Dermed erfarer vi oss selv som integrerte individer, som håndterer krav og muligheter på måter, som bekrefter oss som velgende og handlende subjekter. Vi kan unngå den moderne tilværelsens anomiske og motstridende krav, hvor vi er nødt til stadig å forholde oss til andre målestokker enn vår egen. I stedet kan vi søke opp situasjoner som *reindyrker* tematikken å forholde oss til en verden som stiller krav, men hvor vi erfarer *å være på høyde* med de livsvilkår en søker opp. Vi lærer våre muligheter og begrensinger å kjenne, og gjennom å realisere de førstnevnte og overvinne de sistnevnte, tar vi ansvar for oss selv.

*

Vi har imidlertid drøftet oss frem til et problem her. Det er neppe merkelig at en lære som pretenderer på generell gyldighet *også* kan brukes for å forstå friluftsliv. Hva kan perspektivene si om det *egenartede* i det enkle livet i naturen? Vårt foreløpige svar har vært, at friluftsliv nettopp *reindyrker* tematikken om meningsfull handling i verden, og gjør det under forhold, hvor friheten kan erfares som åpne muligheter snarere enn tvang.

Sartre bruker mye møyne på å påvise og avsløre det mangfold av indre og ytre mekanismer i den moderne tilværelsen, som får oss til å benekte friheten. Den sosiale virkeligheten tvinger oss stadig til konfrontasjon, til å forholde oss til andres konkurrerende prosjekter, og til en sosiomateriell struktur som skjuler friheten. Vi blir nødt til å forholde oss til de andres *bilde* av oss, og vi behandler så vel andre som oss selv som bilder, objekter.

Men hva kjennetegner friluftslivet? Felles for friluftslivets prosjekter er at vi innretter oss slik, at vi skaper store og intense *kontaktflater* mellom oss og omverdenen. Naturen får virke direkte på vår kropp med alle dens sanser, påkalle alle våre erkjennelsesveier, ta oss i bruk helhetlig og integrert: kroppslig, følelsesmessig og tankemessig.

Felles for disse prosjekter er også at de i en viss forstand er *enkle*. Vi prøver å *unngå* alle de kompliserte og teknisk raffinerte *midlene*, som preger vår hverdag, den middel-verden befolket av krav og forventninger, som Sartre kaller *klebrige* og *kontingente* og som leder til at vi lett mister mål og egenverdier ut av syn og sikte. I naturen og friluftslivet kan vi omgå ting og fenomener som ikke begrenser men bekrefter vår frihet. Vi kan glede oss over det som har verdi og mening i seg selv: over å tilhøre den egne kroppen, over at sure sokker tørker, over vinden, leirplassen, solen og skyggen.

Videre fremstår friluftsliv som et svært *åpent* felt for valg: det tillater en hel rekke meget ulike prosjekter, knyttet til ulike tematikker og iboende meningspotensialer, og det gir rom for den enkelte *selv* å velge prosjekt:

Vi kan fiske i elva eller bade i den; seile med barkebåter og undre oss over vannets bevegelser; vi kan ferdes i elva med kano, kajakk eller elvebåt; vi kan vandre langs elva, plukke blomster ved bredden eller sette oss ned for meditere over elvas måte å være; vi kan følge fossefallens og linerlens forehavende; nøre opp ild av drivved og bever-gnagde kvister og stammer...

Naturen er altså ikke et totalt pre-strukturert felt: den rommer ikke noen rigide rammer eller regler for hvordan å forstå, forholde og utfolde seg – slik som for eksempel en idrettsbane i stor grad gjør. Riktig nok er naturbegrep og naturforståelse dannet av en sosiokulturell materie, men samtidig er naturen *samfunnet som fraværende*. I vår kultur står begrepet natur for det autentiske, for tilværelsen slik den er i seg selv. Naturen er derfor, med et paradoks, *sosialt strukturert som ikke værende sosialt strukturert*. Den er derfor et åpent rom for fortolkning, som gir den enkelte anledning til selv å velge prosjekter, og å *veksle mellom* prosjekter. Vi kan på en spesiell måte oppleve frihet til å velge det personlig meningsfulle, som kan bekrefte oss som meningssøkende og meningsskapende enkeltindivider.

*

Hva verdi denne min fortolkning kan ha veit jeg ikke. Som Sartre-interpretasjon er den selvsagt av høgst tvilsom verdi. For alt vi vet kom Sartre aldri til å erfare livet i naturen på den måte som jeg har prøvd å skissere. (Det gjorde derimot en annen eksistensfilosof, Peter Wessel Zapffe: dette sendte solstreif av meningserfaring inn i hans ellers dypt pessimistiske livsanskuelse.)

Kanskje kan Sartres begreper skjerpe vårt blikk for hva det er friluftslivet *gjør med oss*: den meningsskaping som ligger i de mønster for handling, som friluftslivets mangfoldige praksis i seg selv utgjør. Kanskje kan perspektivet hjelpe oss å forstå friluftsliv som nettopp et *moderne fenomen*, fordi det reindyrker det moderne menneskets grunnleggende problematikk: valgets nødvendighet, å bli friheten vår og verdig, å gjenkjenne seg selv i sine handlinger, å leve slik at verden vedrører oss. Kanskje synsmåten også bidra til å forstå hvordan friluftsliv kan være livsfortolkende: fordi det gir gode erfaringer av å lykkes med de livsutfordringer, som vi ellers så sjelden erfarer å mestre.

Derigjennom kan vi unngå å la friluftslivet *drukne* i tvilsomme mytologier om en norsk kulturell essens, knyttet til tradisjon og passiv reproduksjon av fortidens meningsmønster. Jeg benekter ikke at slike kulturelt dannede mønster finnes og er meningsskapende, men de får ikke kreve eneretten, forbruke alt surstoff. Friluftsliv er blitt forstått som å gjenskape en tradisjonell norsk identitet, som *motvekt* og *kompensasjon* i en tid av rivende modernitetsutvikling. Ideologien er hovedsak en ”Invented tradition”, som historikene sier, men en svært innflytelsesrik slik.

Jeg tviler på om det er en god strategi på denne måte å knytte friluftslivet til et tradisjonens drivanker etter modernitetens speedbåt. En slik forståelse benekter den enkeltes frihet og evne til meningsskaping. Den skjuler like mye som den røper om hva friluftsliv dreier seg om for det moderne mennesket. Den later som om intet er skjedd og drømmer om en tilværelse bortenfor forandring og skjeende, i stedet for å gjøre oss i stand til å svare på vår egen tids muligheter og utfordringer. Den later som om merkaløyper for livsveien fortsatt finnes, når oppgaven er å gjøre den enkelte i stand til egne veivalg.

Frihetserfaringen i friluftslivet burde hjelpe oss til å ta friheten på alvor. Vi står langt fra å ha realisert modernitetens frigjørende potensialer. Vi har ikke lært oss å *gå inn i vår tid*. Moderniteten er blitt vår *skjebne*, og vi har ennå ikke evnet å omgjøre den til et skapende *prosjekt*.

Men å benekte friheten er alltid selvbedrag, vil Sartre si oss. Selv om vi skjuler og benekter den, finnes den i alle situasjoner. Vår oppgave er å realisere friheten gjennom å handle i verden. Kunne friluftslivet bli noe annet og mer enn en sektor i sær-funnet, hvor vi uforpliktende på fritiden lissom-leiker med den frihet, som vi ellers anser oss nødt til å avstå fra? Kan møtet med naturen bekrefte, ikke bare en del-frihet i en del-verden, men en frihet som hjelper oss å virke i vår tid?

ⁱ Innen samfunnsvitenskaplig tradisjon, fra Schutz og via Lucksmann & Berger til etnometodologene, betegner (og/eller inkluderer) begrepet derimot nettopp den (sosialt) strukturerte virkeligheten: de tankeskjemaer, ”typer”, rutiner, handlingsmønstre og språklige kategoriseringer, som vi tar i bruk for å orientere oss i vår hverdag. I samme retning går Habermas bruk av begrepet: livsverden er hos ham et kulturelt overlevert og språklig organisert forråd av tydningsmønstre, som reproduseres gjennom kommunikativ handling.

ⁱⁱ Sartre 1993 s.126 f.

ⁱⁱⁱ Sartre 1964, side 6

^{iv} Dvs. at forholdene er på en bestemt måte, men de kunne like gjerne ha vært annerledes.

^v Kategoriene ”gruppe” og ”serie” blir utviklet i Sartres sosiologiske verk ”Kritikk av den dialektiske fornuft”. *Gruppen* er mennesker som virker for et felles mål, på måter som inkluderer gruppens deltakere i et fellesskap og/eller fellesinteresse. *Serien* består av mennesker som har samme eller ulike mål, men hvor *alter* er til hinder for at *ego* skal realisere sitt mål. En seriell typsituasjon er mennesker i en drosjekø.